

PŁUŻYĆ (52) *vb impf*

inf płużyć (3). ◇ *praes 1 sg* płużę (1). ◇ *3 sg* płuży (13). ◇ *3 pl* płużą (13). ◇ *praet 3 sg m* płużył (2), [płużeł]. *f* płużyła (2). *n* płużyło (3). ◇ *3 pl m pers* płużyli (4). *subst* płużyły (1). ◇ *fut 3 sg m* będzie płużyć (1). ◇ *1 pl m pers* będziem płużyć (1). ◇ *3 pl m pers* będą płużyć (2). ◇ *con 3 sg f* by płużyła (2). *n* by płużyło (1). ◇ *part praes act* płużąc (3).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

1. *Mieć się dobrze, kwitnąć, opływać w co; odnosić korzyści; słynąć; florere, stare Cn (13) : RejRozpr E; Ono sławne Krolestwo/ moc swą iuz straciło. A wżakże też Medowie nie długo płużyli/ Bo ich Mácetonowie Pánftw wżech pozbáwili. WierKróc A2v; [Albertus B3v; BusLic 7; WerReguła 54].*

płużyć u kogo (1): RAd to wam z chęcią ípráwię: boć každemu służę/ Poki w łáfce ochotney/ v ktorego płużę. PaxLiz D.

płużyć między kim (1): Wżetecznicá/ rufian/ błazen száchowány/ Smiechotworcá: cí płużą między tymi Pány. Státecznego nie cierpiá/ íromiężliwy wárá KlonWor 57.

płużyć czym (1): TEgo [Jana Kostkę] tu nam Fortuná do Ruśi przyśláłá/ Mężnego y możnego íż potrzebne znáłá/ [...] Zacniey á niż Ligurgus náłz slynie s porządku/ Bo Kořtkowie tym płużą w Prufiech áż s początku/ Zá ich ípráwą ípokoyne y bogáte Prufy PaprPan L4.

płużyć w czym (8): GórnDworz Dd3v; w Máiętnościách zacnych/ tey to Pány płużąc/ We wżelkiew vprzeymości/ ochotnie iey służąc. Snadniey fie [...] ná Seym przyśly ítáwifz PaxLiz Ev; Stáráymy íię vprzeymie/ byfmy wślużyli/ Zá czym w łáfce W.M. ná długość płużyli. PaxLiz E2v, B2, D; Będziem płużyć w swobodnym y Rycerskim kole. W ten czas wżytkich vćiechą y kochánim będziefz SkorWinsz A3v; KlonWor 39, 78.

Szereg: »i płużyć i kwitnąć« (1): to, y co innego, o Papieżách píáli: á píáli ná on czas gdy nawięcey Papiestwo y płużyło y kwitnęło. CzechEp 418.

2. *Szerzyć się, plenić się, panoszyć się, panować, trwać; regnare, vigere Modrz, Cn; operari Vulg (19) : podeyrzenia/ y mowy nienawifne/ ktore gdy płużą/ towarzyltvo ípolnego życia ludzkiego ítáteczne á trwałe być niemoże. ModrzBaz 20; BielSen 7; Ale temu ná potym zábieżály Práwá/ By nie płużyłá więcey/ tákowa napráwá. KlonWor 63.*

W połączeniu z określeniem czasu (5): Dámáfus przeciw Kácerřtwu Arryáńskiemu/ około Bořtwá y rowności Syná Bożego z Oycem/ ktore ná ten czas nawięcey płużyło/ to Symbolum złożył WujJud 24; MycPrz I C3; W ten czas [po upiciu się] płużą zwády/ guzy/ ízárpániny/ ochromienia/ y takie boie. ModrzBaz 52; WujNT 417, 699.

W połączeniu z określeniem miejsca (10): (nagł) Ian/ Piotr Pieniázkowie (–) [...] Opátrzył ich Iupiter dobrociá bez miáry/ Prawdę také vprzeymość máią z dawná dáry/ Sławá z dawná prawdziwa tu w tym domu płuży PaprPan M4; ModrzBaz 17v; MWilkhist Fv; KochSob 58; LatHar 620; WujNT przedm 10, Rom 7/5; Moíá Erato pífze rym ten nieśpokoyny/ Abowiem teraz wżędy płużą krwáwe woyny. KmitaSpit Av; TORVN budowny y bogáty wcnotę/ Tám szczyrych mieřczán ogládař ochotę: Tam pokoy/ tám wtyd/ tám płuży vćziwość/ Y ípáwiedliwość [!]. KlonFlis G2; KlonWor **3v, 6; [Sentencja C2].

Przysłowie: Ale gdzie dobra myśl płuży/ Tám y zdrowie lepiej służy KochSob 58.

[*W przen*: Ledwoś znikłá/ po tobie śmierć fropa płużyłá/ Ktora płodnych drzew wiele z řadu wyrzuciłá. *KmitaTreny* C3v.]

3. Znaczyć, ważyć, być w cenie, opłacać się; valere Cn (9) : wřzytko widzę v dworu ináczey/ wřzetczeńftwo płuży/ á řkromność zá głupřtvo máią. *GórnDworz* Lv; *WujJud* 19v; Piercá nie waży Rycerz tam płuży. *WierKróć* B2v; (*nagł*) Ráki ná řpráwy dziłiefyře. (-) [...] Szycá řye wřtydem nie wřzetczność płuży/ Cwiczą řye miárą nie zbytek tu řłuży [*tj*. Służy tu zbytek, niemiarą sie ćwiczą, Płuży wszetczność, niewstydem sie ćwiczą]. *PudłFr* 46; *KlonWor* 61.

płużyć u kogo (1): Nie trzymam z Márřem/ co ná bitne boie/ Cwiczy řwe řzábłe/ ćwiczy zbroie/ Nie płużą v mnie miecze/ Gdy nie bączna dłóń w luby pokoy řiecze. *RybGęřli* C2.

płużyć przed kim (3): Bogum wřzytko poruczył/ ty tám s kim chceř rokuy. Bo ták řłyřę iż ten Pan/ przed wřzytkimi płuży/ A nikt ná řadnym Krolu/ więcey nie wyřłuży. *RejZwierz* 64v; tám poćciwy drabřką muři řłużyć/ Bo wiem że tám wřzetczny przed nim będzie płużyć *RejZwierc* 269v, 231.

4. Sprzyjać, służyć komuř lub czemuř; być dobrym, użytecznym dla kogoř (7) :

płużyć komu, czemu (6): rořkoř iż yeřt pokármem złych rzeczy/ dzyecyę rořkořly płużąc [*możliwa teř lekcja*: służąc] ná złořc yáko na potráwy řmacne wáżyć będzie *GliczKsiąř* E4v, E8v; Mamy w Kronikach. Ieřli Boleřłáwowi řzczeřcie nie płużyłó/ Owřzem nim ář do řmierci nieřzczeřcie trwożyłó. *MycPrz* I C4, B2v; (*nagł*) Ráki [...] (-) Płużą řkromności nie zuchwáłé řpráwy/ Służą dobroci nie trzebá popráwy [*tj*. Poprawy trzeba, niedobroci służą, sprawy zuchwáłe nieskromności płużą.] *PudłFr* 46; Može tobie Axámit/ ćienki Átlas płużyć/ Tego pilnuy by řię náń mąř nie ćhciał zádłużyć. *ZbyłPrzyg* Bv; [*WirzbGosp* H3].

Przysłowia:Yáko mową pořpolicye/ Bogu tylko służyć inřlym nye płużyć. *GliczKsiąř* E8v.

Gdy řzczeřcie płuży dobrze/ W ten ćzás przyiaćioł řzczódrze. *CzahTr* H4v.

[Nie káždemuć chleb řwoy włáfny płuży/ Táć iáko więc gdy v kogo służy. *WirzbGosp* H3.]

[*Przen [w czym]*: Ieřliže nam wymowki namniey nic nie służą/ A czemuř ludzie řkapi w iáłmuźnie nie płużą? *ProtJáłm* 9.]

5. Uprawiać rolę, orać (4) :

Zwrot: »rolą pługiem płużyć« (2): my [*białegłowy Polskiej Ziemi*] tobie będziemy/ s powinności řłużyć/ Chłopi będą na żywnořć/ rolą pługiem płużyć. *BielSat* [I4v] [*idem*] *BielSjem* 14.

Przen (2) :

Zwroty o znaczeniu: uprawiać twórczořc pisarską, tworzyć, pisać: »w języku płużyć« (1): Ci [*Rzymianie*] náukam wřzyřtkim řiedliřko y gniazdo v řiebie wřłáli: ći naipiérwéy po Gréckich w Láćińřkim ięzyku płużyć poczęłi *JanNKar* C.

»piorem płużyć« (1): Iuř řie řtárzał pyorem płużąc/ Rzeczypořpolitey řłużąc/ Ieřcze od řwoich młodych lat/ Piřał wřzem Polřkie rzeczy rad *BielKom* A3.

Synonimy: **1. kwitnąć**; **3. ważyć**; **4. sprzyjać, służyć**; **5. orać**.